

LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE

1947-1948 [2]

**GOSTOVANJE
V OSVOBOJENI
PRIMORSKI**

MARŠAL TITO:

*Tujega nočemo -
svojega ne damo!*

Bratko Kreft:

CELJSKI GROFJE

DRAMA V PETIH DEJANJIH
IZ ŽIVLJENJA SREDNJEVEŠKIH FEVDALCEV,
KATERIM SO TLAČANILI NAŠI PREDNIKI

Branislav Nušič:

**GOSPA
MINISTRICA**
VESELOIGRA V ŠTIRIH DEJANJIH

CELJSKI GROFJE

Drاما v petih dejanjih

Spisal Beatriko Kceft

GOSPA MINISTRICA

Veseloigca v štich dejanjih

Spisal Branislav Nušič

BOVEC

ponedeljek 22. septembra 1947

»CELJSKI GROFJE«

ob 15. uri

TOLMIN

torek 23. septembra 1947

»GOSPA MINISTRICA«

ob 15. uri

»CELJSKI GROFJE«

ob 20. uri

IDRIJA

sreda 24. septembra 1947

»GOSPA MINISTRICA«

ob 15. uri

»CELJSKI GROFJE«

ob 20. uri

AJDOVŠČINA

četrtek 25. septembra 1947

»GOSPA MINISTRICA«

ob 15. uri

»CELJSKI GROFJE«

ob 20. uri

POSTOJNA

petek 26. septembra 1947

»GOSPA MINISTRICA«

ob 15. uri

»CELJSKI GROFJE«

ob 20. uri

ŠT. PETER NA KRASU

sobota 27. septembra 1947

»GOSPA MINISTRICA«

ob 15. uri

»CELJSKI GROFJE«

ob 20. uri

SEŽANA

nedelja 28. septembra 1947

»GOSPA MINISTRICA«

ob 15. uri

»CELJSKI GROFJE«

ob 20. uri

ILIRSKA BISTRICA

ponedeljek 29. septembra 1947

»GOSPA MINISTRICA«

ob 15. uri

»CELJSKI GROFJE«

ob 20. uri

VSTOPNINA: sedeži 25 din, 20 din, 15 din; stojišča 10 din

Svobodni **PRIMORSKI** *v pozdrav*

Ko Celjsko ljudsko gledališče stopa na osvobojena tla naše Primorske, preveva vse njegove člane iskreno veselje in sreča nad dokončno priključitvijo zasužnjene, mučene in teptane zemlje naših bratov in sestra Primorcev k materi Jugoslaviji in neskončno spoštovanje do njihove nadčloveške borbe. Dokončno so strti v prah krivični mejniki Versaja, ki so več kot dve desetletji ločili Primorce in Istrane od bratov v Jugoslaviji; uresničen je sen ljudstva, ki ni klonilo v nacionalno smrt, ki so mu jo namenili fašistični in imperialistični osvojevalci. V tej dosledni in brezkompromisni borbi je primorsko ljudstvo sesulo v prah oblast biča, pesti, vislic in streljanj in stopilo na pot prave svobode. V osvobojene kraje se je vrnilo resnično življenje, življenje kot so si ga ustvarili vsi narodi Jugoslavije. Utrip srca Makedonca, Srba, Črnogorca, Bosanca, Hercegovca, Slovenca bo sedaj utrip srca Primorca in Istrana. Končana je borba, ki bo v zgodovini vsekakor služila za svetel primer, kako naj narod vztraja in se bori za svojo nacionalno čast in svobodo.

Zato Celjsko ljudsko gledališče s tem večjim veseljem prihaja med svoje osvobojene brate in sestre. Prinaša pozdrave mesta Celja, prinaša pozdrave doline bistre Savinje in zelene Štajerske. Kot kulturno-prosvetna ustanova prinaša svobodno besedo Prešerna, Levstika, Gregorčiča in Cankarja, ki jo je tujec opljuval, zaničeval in teptal, a ki je ne bo v bodoče dušila več nobena sila. Prinašamo svobodno besedo, večno milo in lepo.

Niti za trenutek pa ne pozabljamo, da niso popravljene vse krivice. Zavedamo se, da naš rod še ni ves svoboden, da ni bila uresničena zahteva vseh primorskih Slovencev. Teh se ne bomo odrekli, kakor se oni niso odrekli nas! Vztrajali bomo z njimi v borbi za nacionalne pravice do končne zmage.

Živelo svobodno Slovensko Primorje!

Bratko Kreft:

CELJSKI GROFJE

N A S T O P A J O

HERMAN II., grof celjski, zagorski, ortenburški, hrvatsko-slavonski ban itd.	Fedor Gradišnik
FRIDERIK, njegov sin	Jože Čuk
BARBARA, kraljica ogrska, njegova hči	Angela Sadarjeva
ULRIK, sin grofa Friderika iz zakona z Elizabeto Frankopanko	Milan Krašovec
VERONIKA, druga žena Friderikova	Bogdana Vrečkova
JOŠT v. HELFENBERG, poveljnik celjskih čet	Karl Golob
PATER GREGOR, minorit, Hermanov dvorni kaplan	Gustav Grobelnik
ENEAS SILVIUS PICCOLOMINI, osebni tajnik državnega kancelarja Schlicka	Štefan Švegl
SODNIK	Ciril Velušček
PRAVDAČ	Jože Tomažič
OROŽAR	Bogo Kotnik
PADAR	Emerik Drovenik
PEKOVSKI MOJSTER	Tone Zorko
TRGOVEC	Evgen Burdych
GVARDIJAN CELJSKIH MINORITOV	Avgust Sedej

Spremstvo — vojaki — kmetje.

*

Godi se v dolnjem celjskem gradu leta 1428., ko je divjala na Češkem vojna s husiti in je bila nemška država v velikih homatijah, kakor vsa ostala Evropa. Anglija je bila v osvojevalni vojni s Francijo, kjer se je v istem letu pojavila devica Orleanska.

*

Režija: Mr. FEDOR GRADIŠNIK

Branislav Nušić:

GOSPA MINISTRICA

N A S T O P A J O

Živka Popović	Helena Rajhova
Dara, hčerka	Marica Frecetova
Čeda, zet	Jože Tomažič
Raka, sin	Jože Zagoričnik
Anka, sobarica	Bogdana Vrečkova
Dr. Ninković	Jože Čuk
Rista Todorović	Emerik Drovenik
Pera, pisar	Fedor Gradišnik
Sluga	Milan Krašovec
Orožnik	Jože Podergajs
Kalenić	Štefan Švegel
Savka	Angela Sadarjeva
Ujec Vaso	Tone Zorko

Dejanje se godi pred prvo svetovno vojno v Beogradu

Režija: Jože Tomažič

Zorko Tone:

Naše

LJUDSKO GLEDALIŠČE

Ko Ljudsko gledališče stopa v tretjo sezono svojega delovanja, je potrebno, da iz preteklega življenja te kulturne ustanove posnamemo zdrave izsledke in si tako ustvarimo pozitivne osnove za bodočnost. V reševanju problemov moramo pri taki ustanovi kot je gledališče biti še posebno dosledni in natančni, ker teater ni račun, ni neki občeveljavni prirodni zakon, ki ne pozna sprememb, ampak je živa tvorba v večnem gibanju za enim ciljem — približati se človeku tako, da ga bo razumel. Upoštevajoč psihološke lastnosti človeka, mentaliteto obiskovalcev, njihovo kulturno stopnjo in potrebo duhovne oplemenitve razrvanih duš po vojni ter poudarjajoč moralne in etične dobrine gledališča, stoji pred teatrom naloga, ki se jo z enostavnostjo in površnostjo ne da rešiti. Oder je stvar skupnosti, je vzgajališče, ne zabavišče množic. Zato se dobro zavedamo, da niso množice zaradi nas, nega obstoja ustanova zaradi njih.

Obiskovalci našega hrama Thalije ljubijo gledališče in to tembolj, čimbolj ga čutijo kot izraz svojega notranjega življenja. Zato je gledališče prislunilo občinstvu in za novo sezono sestavilo repertoar, ki je plod resnega razmišljanja in upoštevanja vseh gori navedenih potreb in seveda tudi tehničnih možnosti odra ter zmogljivosti ansambla. Repertoar sestoji iz slovenskih del, med katerimi je — razume se — Cankar na prvem mestu. Posegli smo tudi po močnih delih dramskih piscev ostalih naših republik, vključili pisatelje stare in nove ruske književnosti in seveda klasiko. Pri tem smo v polni meri upoštevali želje naših obiskovalcev in nasvete kritikov.

Glede tehnične opreme odra smo storili navidez malo, a vendar velik korak naprej. Posrečilo se nam je oder zadovoljivo razsvetliti, v teku pa je popravilo odrske električne napeljave. Resno smo pristopili tudi k vprašanju novih kulis, kostumov in rekvizitov. Pri vseh teh obnovitvah bo igral veliko vlogo denar, oziroma pomoč merodajnih činiteljev in naših obiskovalcev.

Največ težkoč pa nam dela igralski kader. Vse neprilike izhajajo iz tega, ker nismo poklicno gledališče. Pri tako velikem, napornem in zahtevnem delu so potrebni ljudje, ki brezmejno ljubijo gledališko umetnost, ki jim je oder prešel v meso in kri in ki živijo in se žrtvujejo zanj. Vemo, da je mnogo takih, ki so poizkusili

stopiti na odrske deske in na katerih so se obdržali, a le za nekaj časa. Ko so spoznali, da igranje ni samo nastop, ampak, da šele dolgotrajne in naporne predpriprave omogočijo predstavo, so odstopili. Vaje vzamejo mnogo časa in nas razen tega postavljajo pred trde orehe, ki jih treba znati streti. In mnogo jih tu omahne. Poleg redne zaposlitve, žrtvovati še toliko za dva, tri nastope in potem zopet na novo, je kmalu preveč. In kje je odpoved nedeljam, samodisciplina, zasebni študij, podreditev skupnosti, odgovornost pred kritiko in še to in ono, ki nam marsikoga odvrnejo dokončno. Da pa igralec lahko nastopi v predvidenih delih, mu je potrebno najmanj dve leti stalnega dela potem, ko je osnovne pogoje kakor na primer »strah« pred publiko, prilagoditev odrskemu prostoru, kretnje, možnost igranja v slepilni luči (reflektorji), delo s suflerjem in slično, prebolel že na manjših odrih.

To je ena stran naših težkoč. Druga je — službeni odnosi. Igranje ni naš poklic. Današnji veliki čas marsikaterega od nas zahteva nujno na drugem mestu. S tem pa silno trpi kader igralcev in je izgubo zelo težko nadomestiti. Nadomestilo je največkrat priložnostno, zaradi česar trpi kvaliteta predstave. Mi pa stremimo navzgor, k spopolnjevanju in ne da ostanemo vedno povprečni ali pa celo da bi kvalitetno padli. Letos bo to vprašanje še posebej pereče, če se nam ne posreči obdržati vsaj tega ansabla, kot ga imamo. Na drugi strani pa nam je vsaka prijava novih članov dobrodošla. Le eno je: pri večini se pojavlja napaka, da zahtevajo večje vloge, katerim niso dorasli, kritika jih onemogoči in konec je veselja. Tu je pač potrebno le iskreno razumevanje režiserjevih odredb glede zasedbe. Kdor je zasledoval naše delovanje v pretekli sezoni bo opazil, da so se nekateri mlajši lepo dvignili in danes že igrajo zahtevne vloge. Šola pač dela mojstra.

Tudi letos bomo izdajali gledališki list. Ni pa več dovolj, da ga sami pišemo. Zato bomo letos v listu odprli rubriko za naše obiskovalce. Želja nas vseh je, da jo gledalci pridno izpolnjujejo. Tako bo tudi kontakt z našo publiko boljši. Odnos preko rampe ni več pravi odnos, ker oder ni več naš svet, ampak tisti svet, ki ga v gledališkem komadu hočemo podati.

Najrazličnejši momenti so vodili občinstvo v gledališče. Glavni je bil pač zabava in na zadnjem mestu šele želja po spoznavanju nečesa novega. To ugotovitev so pokazale naše predstave. Vsem je znano, da na primer z »Desetim bratom« nikakor nismo mogli končati, medtem ko smo z »Novim domom« kaj hitro opravili. Vendar nas te ugotovitve ne plašijo. To »krizo« je preživel tudi film. Danes si ne moremo misliti kina brez ruskega filma. Tudi gledališča si ne bomo

mogli zamisliti brez ruskih del. Naš letošnji repertoar je bogat na teh delih, ker hočemo pokazati, kar nam je bilo doslej skrito, a kar nam je odkril šele novi čas.

Predaleč bi nas privedlo razpravljanje o dokončni izgraditvi novega (mestnega) gledališča. Zadeva ni na mrtvi točki, resne volje je dovolj. In šele, ko se bo tam dvignila zavesa, se bo resnično pričelo novo dejanje celjskega gledališča.

G. Grobelnik

Dela

LJUDSKEGA GLEDALIŠČA

v lanski sezoni

Dočim je bilo delo Ljudskega gledališča v njegovi prvi sezoni ovirano zaradi pomanjkanja primernih gledaliških prostorov, je v svoji drugi sezoni po zaslugi naše ljudske oblasti, polne razumevanja in spoštovanja do požrtvovalnega in nesebičnega, kulturni vzgoji našega ljudstva namenjenega dela celjskih gledališčnikov, prišlo v posest gledaliških prostorov in odra v palači bivše Ljudske posojilnice. Ne samo, da je bil s tem podan osnovni pogoj rednega in uspešnega gledališkega dela, je tudi v samih igralcih zrastle ljubezen in predanost do gledališke umetnosti ter volja do gledališkega ustvarjanja sploh. To zadnje se očituje razen v navezanosti do lastne gledališke garderobe, ki je skoro vso sezono slednje popoldne in večer predstavljala zbirališče celjskih gledališčnikov, predvsem v tako bogatem repertoarju, s katerim se celjsko Ljudsko gledališče lahko mirno vzporedi z enim ali drugim poklicnim gledališčem in kar je bilo končno Ljudskemu gledališču tudi javno priznано v letošnjem maju na kongresu Ljudske prosvete Slovenije, kjer je bilo na festivalu slovenskih kulturno-prosvetnih aktivov predstavljeno kot najboljše amatersko gledališče v Sloveniji.

Za precejšnji del moralnega uspeha, ki ga celjski gledališki igralci beležimo ob sklepu drugega leta svojega dela, pa smo dolžni zahvalo tudi svojemu občinstvu, zakaj o našem občinstvu bi danes lahko prav tako veljale besede, ki so bile napisane o mariborskem občinstvu v enem letošnjih gledaliških listov našega centralnega gledališča, namreč: »Dejstvo je, da se danes ljudje nastavljajo za gledališke vstopnice, kakor so se le kedaj nastavljali za živila. Dejstvo je, da jih je zelo mnogo, ki se pritožujejo, da čestokrat niso dobili mesta.« V resnici je tudi celjsko gledališče krepko pritegnilo razen predmestja, tudi množice deželanov; kot tako je postalo močna vez bližnje in daljne kmečke in industrijske okolice z mestom, pravo žarišče slovenske besede tistih množic, ki so bile med okupacijo podvržene najbrutalnejši germanizaciji. Uspeh celjskega gledališča je torej tudi uspeh njegovih obiskovalcev,

od katerih se sedaj ob sklepu letošnje gledališke sezone poslavlja z občutkom skupnega čustva, ki se kratko imenuje ljubezen in zvestoba do slovenske gledališke umetnosti.

V naslednjem naj spregovore še številke.

Celjsko Ljudsko gledališče je letos pod vodstvom režiserjev Mr. Fedorja Gradišnika in Jožeta Tomažiča naštudiralo in uprizorilo sledeča, po vrstnem redu uprizoritev našteta dela: Kreftove »Celjske grofe«, Golievo »Sneguljčico«, Jurčič-Govekarjevega »Desetega brata«, Bulgakovljev »Novi dom«, Cankarjevo »Pohujšanje v dolini šentflorjanski«, Nušičevo »Gospo ministrico«, Klopčičevo »Mati« in Brusteinovo »Maturo«. Navedena dela — 8 premier in 1 repriza — so v času od 23. oktobra 1946, ko je gledališče otvorilo sezono, pa do 1. julija 1947, ko jo zaključuje, torej v dobrih 8 mesecih doživela 79 uprizoritev ali povprečno mesečno 9 uprizoritev, kar da tedensko povprečno najmanj dve predstavi. Na domačem odru je bilo izvedenih 47 predstav, ostale pa na gostovanjih v Slovenskih Konjicah, v Zalcu, v Laškem, v Soštanju, v Ljubljani, v Mariboru, v Sl. Bistrici, v Štorah, v St. Juriju ob Taboru, kjer je bilo izvedeno 22 predstav, a 8 predstav na mladinski progi.

Posamezna dela so bila uprizorjena:

Kreftovi »Celjski grofje« triindvajsetkrat
Golieva »Sneguljčica« enajstkrat
Fodorjeva »Matura« štirikrat,
Bulgakovljev »Novi dom« desetkrat,
Jurčič-Govekarjev »Deseti brat« desetkrat,
Cankarjevo »Pohujšanje« štirikrat,
Nušičeva »Gospa ministrica« petnajstkrat
Klopčičeva »Mati« trikrat in
Brusteinova »Katjuša« dvakrat.

Ljudsko gledališče je v letošnji sezoni izdajalo tudi svoj gledališki bilten, vsega devet števil, ki so izhajajoč ob premierah prinašali komentarje posameznih gledaliških del ter seznanjali občinstvo z vestmi in zanimivostmi zadevajajočimi naše gledališko življenje.

Kljub tolikšni zaposlenosti pa so igralci in režiserja še sodelovali domala na vseh akademijah in proslavah, a posamezni igralci so kot instruktorji podprli gledališko delo raznih sindikalnih ali mladinskih prosvetnih aktivov.

Kakor lansko leto je Ljudsko gledališče tudi letos izpolnjujoč materialno dolžnost do ljudstva, iz čigar srede je izšlo in v čigar sredi je delovalo, izvedlo številne predstave v korist različnih socialnih akcij, med drugimi za albanske poplavlence, za RKS, za socialno skrbstvo MLO, za graditelje proge Šamac-Sarajevo ter v korist KPS kot pobornice in nositeljice našega naprednega gospodarsko-socialnega in kulturno-političnega življenja.

Z vsem svojim dosedanjim delom, še posebej z delom v letošnji sezoni, naše gledališče nedvomno ostaja živ izraz tvorne ljudske kulture in volje našega svobodoljubnega ljudstva, ki mora svoj boj za samostojnost dobojevati na gospodarskem in kulturnem polju. Znanilec in borok teh naših zmag, pa bo med drugim beseda, ki se bo tudi v bodoče glasila s celjskega odra.

Fedor Gradišnik:

KREFTOVI

„Celjski grafje“

V SVOBODNEM SLOVENSKEM PRIMORJU

Po triindvajsetih, vedno razprodanih predstavah Kreftovih »Celjskih grofov« v Celju, v Mariboru, v Ljubljani, v Konjicah, v Žalcu, v Laškem — prihaja zdaj celjsko Ljudsko gledališče na turnejo v osvobojeno Slovensko Primorje, v tisti mučeniški predel naše slovenske zemlje, ki je v petindvajsetih letih fašističnega terorja bil vsak trenutek v naših srcih najdragocenejši in najmilejši dragulj: simbol borbe za svobodo tudi za nas, ki smo preživljali isto usodo na svojih tleh, kot vi, dragi nam bratje v Slovenskem Primorju! —

Prihajamo v kraje, ki so v naši politični in kulturni zgodovini zapisani z zlatimi črkami. Tu so delovali možje in z njimi vse prebivalstvo vaših prekrasnih krajev pod vsemi mogočimi protiljudskimi in protinarodnimi režimi — delovali, vzgajali, trpeli in končno zmagali!

Mi prihajamo k vam kot **kulturni delavci**, dobro pa se zavedamo, da brez **politične svobode** tudi ni kulturnega udejstvovanja — to ste vi, dragi bratje, v teku petindvajsetletnega suženjstva lahko doživljali dan za dnem in boste zdaj znali ceniti svobodo, ki vam jo prinaša od vas samih izvojevana zmaga nad vašimi tlačitelji!

Ko prihajamo k vam, se bežno spominjamo tistih mož, ki so na vaših svetih tleh delovali na istem polju — na polju ljudskega gledališča — na katerem delujemo danes mi! — Toda kakšna razlika med takratno suženjsko dobo našega naroda in med današnjo svobodo, ki nam daje prilike za široki, vsestranski razmah ljudske prosvete! —

Ko sploh še ni bilo govora o kakem slovenskem gledališču, je **Miroslav Vilhar**, rojen leta 1818 v Planini, še pred revolucijskim letom 1848 spisal spevoigro »Jamska Ivanka« v nemškem jeziku, misleč, da bo tako lahko prišlo domače dramsko delo, ki mu je Vilhar tudi sam napisal glasbene točke, na oder takrat nemškega deželnega gledališča. Ni mu uspelo — zato je svoje delo prepešnil v slovenščino in ga izdal v tisku leta 1850. Uprizorjeno pa je bilo prvič šele 31. aprila 1871. kot 45. predstava v ljubljanskem deželnem gledališču, kjer so ga potem več sezon uprizorjali vedno z velikim uspehom. Vilhar — pesnik in komponist ponarodele pesmi »Po jezeru« — je v letih 1865 do 1866 izdal 6 zvezkov gledaliških iger, ki so bile poleg Linhartovega »Matička«, »Županove Micke« in še nekaterih prevodov iz nemščine

takrat edini repertoar za slovensko gledališče. To so bile razen »Jamske Ivanke« še: »Detelja«, »Župan«, »Poštena deklica«, »Pomota«, »Filozof«, »Igra piké«, »Servus Petelinček«. — Te igre so igrali po vseh krajih Primorske, tako v Gorici, v Ilirski Bistrici, v Postojni itd. V priznanje njegovemu kulturno-prosvetnemu delovanju je ljudstvo Slovenskega Primorja postavilo Miroslavu Vilharju lep spomenik v Postojni, ki pa je postal žrtev fašističnega besa. —

Mnogo zaslug za razvoj gledališkega delovanja primorskih Slovencev si je pridobil v Cerknici rojeni **Fran Gerbič**, slavni operni pevec, skladatelj in poznejši kapelnik ljubljanskega gledališča in ravnatelj Glasbene Matice. Že leta 1863 je ustanovil v Ilirski Bistrici društvo diletantov in čitalnico, v svojem rojstnem kraju pa je bil predsednik čitalnice, ki je pod njegovim vodstvom prirejala mnogo koncertov in gledaliških predstav v Trstu, v Gorici, v Ilirski Bistrici, v Postojni, v Cerknici itd. Za svoje velike zasluge ga je izvolila cerkniška čitalnica za svojega častnega člana.

Eno najstarejših gledališč v Sloveniji je bilo **rudniško gledališče v Idriji**. Prva slovenska predstava v tem gledališču je bila 22. septembra 1850, in sicer »Tat v mlinu«. Slovenske predstave so se nato vrstile letno vse do leta 1869, nakar je nastopila pavza do leta 1880. To leto je prišel v Idrijo ravnatelj Čeh Novák, ki je bil velik prijatelj Slovencev in gledališča. Tega leta se je vrnil v Idrijo domačin **Vinko Lapajne**, ki je obiskoval na Dunaju dramatsko šolo. Pod njegovim vodstvom se je razvilo v Idriji živahno gledališko delovanje. Leta 1889 je bilo v Idriji ustanovljeno Dramatično društvo, ki si je pridobilo za razvoj slovenske besede mnogo zaslug.

Živahno gledališko delovanje se je razvijalo v **Gorici**, zlasti pa v **Trstu**, kjer je že pred prvo svetovno vojno v takratnem Narodnem domu (Balkanu) delovalo pod vodstvom Verovška, Danilove in pozneje Milana Skrbinška in Vala Bratine drugo stalno slovensko gledališče, ki ga pa je gledal konec, ko je zasedla Trst Italija.

Slovensko Primorje ima torej bogato gledališko tradicijo.

Ko se po petindvajsetletnem trpljenju Slovenci Primorja osvobodili priključujejo Titovi Jugoslaviji, je celjsko Ljudsko gledališče sklenilo, da v raznih krajih svobodnega Slovenskega Primorja uprizori poleg Nušičeve »Ministrice« najuspelejšo dramo pretekle sezone: Kreftove »Celjske grofe«. S to dramo, ki je postala po zaslugi našega gledališča prava **ljudska igra**, smo doslej gostovali v Mariboru, v Ljubljani, v Konjicah, v Laškem in v Žalcu — povsod z velikim uspehom, v Celju samem pa smo igrali »Celjske grofe« dvanajstkrat v razprodani dvorani, v dneh 13. in 14. septembra pa na prostem, kjer je dve predstavi gledalo nad 3000 ljudi.

Kreft obravnava v »Celjskih grofih« problem Veronike Deseniške, druge žene grofa Friderika, sina mogočnega Celjana Hermana II. Friderik je umoril svojo prvo ženo Elizabeto Frankopanko ter se skrivaj poročil z Veroniko, hčerko malega graščaka Deseničana. Grof Herman zapre sina Friderika v stolp, Veroniko pa obtoži kot čarovnico. Sodišče jo oprosti vsake krivde in kazni, grof Herman pa to oprostilo razsodbo razveljavi in pusti Veroniko umoriti na gradu Ostrovcu.

To je nakratko vsebina drame, ki pa služi Kreftu za to, da z velikim dramatskim talentom razvije v svoji drami zgodovinsko podprto ugotovitev, da ves rod Celjskih ni bil nič drugega kot rod srednjeveških fevdalcev, ki je izkoriščal narod v svoje egoistične namene in da o kakem nacionalizmu celjskih grofov sploh ne more biti govora, še manj pa, da bi bili imeli Celjski namen ustanoviti kako jugoslovansko nacionalno državo. Nasprotno: vsa veličina Celjskih je bila zgrajena na egoističnih temeljih, širili so svojo posest brez ozira na blagor ljudstva, imeli so pred očmi samo svojo lastno korist, ki so jo utrjevali z nasiljem, ropom in gaženjem najprimitivnejših človečanskih pravic, **gradili so svoje gospodstvo na znoju, solzah in krvi svojih podložnikov in niti najmanj niso spoštovali bede, suženjstva in trpljenja svojega ljudstva.**

To je ideja Kreftove drame. Delo samo je napisano tako, da dejanje od prizora do prizora raste in že takoj v začetku zgrabi gledalca ter ga z magično močjo drži v naraščajoči napetosti vse do mogočnega konca.

Povsod, kjer smo doslej igrali »Celjske grofe«, smo doživeli nesluteno navdušenje gledalcev. Naše delovno ljudstvo vidi v tej mogočni drami svojo lastno dramo, dramo trpljenja svojih prednikov, dramo ponižanja in hlapčevstva slovenskega naroda ne samo pod Celjskimi, nego še stoletja pozneje pod raznimi drugimi fevdalci, cesarji, kralji, škofi in domačimi političnimi voditelji in kapitalističnimi izkoriščevalci — vse dotlej, ko se je v zgodovinski narodno-osvobodilni borbi otreslo vseh jerobov, vzelo oblast v svoje roke in končno doseglo svobodno in človeka vredno življenje. —

Prepričan sem, da bodo »Celjski grofje« tudi v svobodnem Slovenskem Primorju vzbudili povsod, kjer jih bomo igrali, enako navdušenje kot doslej še v vsakem kraju, kjer jih je ljudstvo gledalo.

Ziveli naši junaški bratje Slovenskega Primorja v Titovi Jugoslaviji!

Jože Tomažič:

Nušić in njegova

„GOSPA MINISTRICA“

Nušićeva življenjska pot je kaj pisana; rojen v Beogradu leta 1864 v cincarski družini, je po končani gimnaziji študiral na beograjski univerzi. Bil je nato nekaj časa novinar, zatem upravnik beograjskega Narodnega gledališča in končno načelnik v ministrstvu za prosveto. Umrl je v Beogradu leta 1938 kot priznano najplodnejši komediograf, ne samo v Srbiji, temveč na vsem Balkanu.

Njegovo književno delo je še bolj mnogovrstno, kot je bilo njegovo življenje, v katerem je prisluhnil z ostrim sluhom in z bistrim očesom opazoval zlasti »boljšo« beograjsko družbo in pokvarjeno cincarsko-čaršijsko kliko razvijajočega se velemesta.

Kot mlad pravnik je spesnil nekaj visokodonečih pesmi z ostro kritiko tedanje najvišje beograjske družbe, dotaknivši se celo Obrenovičev, za kar je odsedel eno leto v jēci v Požarevcu. Če bi končno naštel vse njegove položaje, bi se ti zvrstili nekako takole: cincarsko-čaršijsko dete, gimnazijec in pravnik ter zapornik, diplomatski uradnik, pesnik, pisatelj in komediograf, gledališki upravnik in načelnik prosvetnega ministrstva. Na tej poti je Nušić spoznal vse družbene sloje, od najnižjih širokih množic, pa vse do »vrhov«, pri čemer je srečaval razne sebičneže, praznoglavce in stremuhe, lopove in tatove časti in poštenja, razne »činovnike«, ki bi pod vsako novo vlado hoteli napredovati vsaj za eno višjo »činovničku klasu«, če že ne kar v penzijo. Tem slede razni trgovci špekulanti, politiki, lovci za ministrske stolčke in avtomobile, politiki, ki jih ljudstvo ne mara itd. Vse glavne osebe njegovih komedij so tako živo napisane, da so Beograjčani lahko s prstom kazali na njih žive vzornike. Pri tem so Nušiću očitali, da ni pravi satirik in komediograf, ker je sočasne družbene razmere le razgaljeval, da bi zabaval gledališko občinstvo, kazoč jim: »Evo, takvi su!«, namesto da bi njegova satira odpravljala razvade, napake in zlo. Občinstvo je gledalo njegove komedije in se ob njih nasmejalo do solz, ni pa videlo v njih sebe, da bi šlo vase, se spoznalo do dna, se dvignilo in poboljšalo. Nušić je torej bolj ugotavljal in zapisoval sočasne razmere, sodil in obsojal z žgočo satiro in irnijo, ni pa pokazal prave poti navzgor, k poštenosti, pravici in resnici, k delu. »Zato je verjetno, da

bo veljal v bodočnosti za slikarja družbenih nravi na razvojnem prehodu iz malomeščanske sredine v velemestno, iz balkanske domačnosti v evropsko civilizacijo, iz majhne srbske države v večjo in širšo Jugoslavijo.» (Borko.)

Kot pripovednik je napisal več del, tako: »Ramazanski večeri«, »Pripovedke nekega kaplarja«, »Lističi« (napisani v ječi), »Ben-Akiba«, znan humoristični roman »Občinsko dete« itd.

Njegovo pravo književno delo pa predstavlja delo za gledališče: komedije, satire in drame so se druga za drugo vrstile, da se jih je nabralo okoli štirideset. Izmed dram bi omenil zgodovnsko igro »Knez Ivo od Semberije«, »Pučina«, »Nahod«, »Hadži Loja«. Med najbolj znanimi in igranimi igrami so vesleioigre in komedije: »Analfabet«, »Protekcija«, »Navadni človek«, »Pot okoli sveta«, »Narodni poslanec«, »Sumljiva oseba«, »Dr« (Doktor), »Gospa ministrica«, »Beograd nekdan in sedaj«, »Žalujoči ostali« ter zadnja igra »Pokojnik« v katerem se je pošalil celo s svojo smrtjo (na vest, da je po hudi, resnični boleznii že umrl, je sprejel osnutke nagrobnih govorov, šopke in vence... pa je ozdravel in še zadnjič natresel ironije in humorja v igro).

Njegove komedije so z domačih odrov v Srbiji prešle preko vseh odrov v Jugoslaviji v evropska gledališča, saj so jih igrali v Pragi, v Budimpešti itd. »Gospa ministrica« je na primer letos na repertoarju tudi moskovskega »Teatra Mosovjeta«, v Ljubljani, Zagrebu.

Vsebina »Gospa ministrice« je v kratkem sledeča: V obubožano uradniško družino je prispela vest, da je vlada padla in da je oče Sima Popović pozvan s cilindrom na dvor. Silno razburjenje in navdušenje. Sima postane v resnici minister, žena Živka pa »ministrica«! Namesto sreče je to imenovanje prineslo zlo. Zdaj gospodari in ukazuje povsod le namišljena »ministrica«. Od svoje hčere Dare zahteva, da se loči od moža, ker »on nima šol, ne zna jezikov« itd. in da se v drugič poroči z bogatim usnarjem Risto Todorovićem, častnim konzulom Nikaraguanskim. Ker hčerka na to ne pristane, organizira »ministrica« srečanje zetovo s služkinjo Anko v njeni sobi, da dobi dokaz za ločitev zakona, češ da vara hčerko. Prebrisani zet pa izve od bodočega zeta za past, v katero pade namesto moža — Rista Todorović. Škandal izbruhne, ves Beograd se smeje »ministrski« familiji tembolj, ker je o njem poročalo tudi dnevno časopisje v nekem, v kitajsko obleko zavitem članku. Medtem jo obiščejo sorodniki z zahtevo, da jim kot »ministrica« preskrbi službe, penzijo, satisfakcijo, dovoljenje, da eden »neznani sorodnik« lahko poseka državni gozd, saj je vsem bližja, lastna, osebna korist, šele nato država. Minister Sima ostane pošten, »ministrica« pa v njegovem imenu izdaja ukaze, naredbe, premešča... Ker je »fina« ima ljubimca, igra bridge, sprejema ljubavna pisma,

nauči se kaditi, vozi se s fijakerjem, da bi jo vsi videli. Zaradi družinskega škandala je ministrski stolček omajan, vlada je padla in minister Sima tudi. Ona pa mu očita, da je bil nesposoben, ker je bil preneumno pošten. Zato nahruje svojo ministrsko famlijo in jo odžene od sebe, končno spodi še gledališko občinstvo z grožnjo, naj se ji nikar ne smeje, če lahko zopet postane ministrica.

IZ III. DEJANJA

Žandar: Pokorno prosim, gospa ministrica, gospod starešina mi je ukazal, da naj pripeljem tegale . . .

Živka: Nesrečnež, kaj si spet naredil?

Žandar: Pokorno prosim, gospa ministrica, s pestjo je udaril po nosu sina angleškega konzula in mu opsoval očeta.

Živka: Kaj praviš?! . . . Joj, joj, joj, kap me bo! Anka, Anka, hitro čašo vode! — Razbojnik, še ubil me boš, živo me spraviš v grob!

Anka (prinese vode).

Žandar: Smem jaz iti?

Živka: Le pojdi, pa povej svojemu starešini, da bom že sama . . . da ga bom pošteno premikastila.

Žandar (salutira in odide).

Živka (Raki): Kaj si spet storil, grdoba nemarna, povej, zakaj si storil to?

Raka: Očeta mi je opsoval. Jaz sem mu čisto lepo rekel: Umakni se, drugače te vsekam po nosu! On pa se zadere vame: »Olrajt!« in »olrajt« pomeni po angleško, da mi psuje očeta.

Živka: Če ti je on rekel olrajt, zakaj pa nisi še ti njemu rekel »olrajt«?

Raka: Saj me ne bi razumel. Nato sem mu jaz čisto prijazno rekel: »Drži gobec, svinja angleška!« On pa meni spet: »Olrajt!« Zdaj se nisem mogel več vzdržati, zato sem ga vsekal po nosu in mu opsoval očeta.

Živka: Oh, ti nesrečnež! Pa veš, da je to angleški oče? To ni naš oče, da bi ga opsoval, komur drago, temveč je angleški oče! Joj, joj, moj bog, kaj naj naredim z njim! Anka, spravite mi ga spred oči!

Osnutek

našega repertoarja za tretjo sezono

Pri sestavi repertoarja je vodstvo gledališča tudi to pot vodila misel, da mora gledališče gojiti predvsem slovenska dela, kajti »pri vseh narodih je zrastle izvirna gledališka umetnost iz domače dramatike« (Matej Bor-Pavšič). To bodo: Cankar »Za narodov blagor«, Levstik-Jurčič »Tugomer«, Kreft »Kreature«, Žižek »Miklova Zala«, Leskovec »Dva bregova«, Drev »Talci«, Milčinskega »Cigani« ter v lastni priredbi »Mlinarjev Janez«, a za mladino Milčinskega »Mogočni prstan«. Za slovenskimi deli bomo segali po ostali jugoslovanski dramatiki: Ogrizović »Hasanagica«, Vojnović »Ekvinokcij« in Nušić »Doktor« ter po rusko-sovjetski: Škvarin »Izpit za življenje«, Gorki »Na dnu« in Ostrovski »Brez dote«. Zanimarili pa ne bomo tudi klasike, iz katere smo izbrali Shakespearjevega »Othela« in Molièrovega »Tartuffe«.

Prepričani smo, da je naše gledališče seglo po delih, ki bodo v našem občinstvu zanimanje za slovensko gledališko umetnost še povečala. Z navedenimi deli bomo skušali prikazati kar je v umetnosti najbolj sveže in najbolj zanimivo, prikazali pa bomo tudi na preteklost, ker bomo samo tako dobili pravičen pogled na bodočnost.

*

Naša pretekla sezona, ki je bila formalno zaključena v začetku julija, se je stvarno nadaljevala tudi preko počitnic in to z dvema gostovanjima med mladimi graditelji ceste Žalec—Št. Peter dne 13. julija in z dvema gostovanjima na Dobrni za letoviščarje iz vrst sindikatov dne 20. julija. Vsakokrat je bila predvajana Nušičeva »Gospa ministrica«, katero si je ogledalo v Žalcu 839, na Dobrni pa 449 obiskovalcev.

Naše redne predstave bomo pričeli naslednji mesec z uprizoritvijo Cankarjeve komedije »Za narodov blagor« v režiji Mr. Fedorja Građišnika, z njimi pa Žižkove »Miklove Zale« v režiji Jožeta Tomažiča. Začeli bomo torej s Cankarjem, zakaj danes končno doživljamo čas, v katerega je upal tudi on, češ: »Trdno verujemo, da bo kmalu drugače, da več ni daleč tisti čas, ko bomo sprejeli darove naših pogumnih kulturnih delavcev s tisto hvaležnostjo in s tistim ponosom, kakor zasluži dragocenost darov...«